

O. Bandura,
a teacher of elementary school
institution of secondary education, village Kuzminka,
Gaissy district of Vinnytsia region

РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

THE ROLE OF GAMBLING ACTIVITIES IN ESTABLISHMENT OF MENTAL SCHOOLCHILDS

Анотація. В статті досліджується актуальне питання ролі ігрової діяльності в естетичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. Ігрова діяльність є могутнім фактором естетичного розвитку і виховання дітей. Ігровий підхід до розвитку творчої діяльності, формування естетичного сприймання дітей дозволяє зробити процес художньої творчості доступним і захоплюючим для учнів.

Abstract. The article investigates the actual question of the role of play activity in the aesthetic education of children of junior school age. Gaming activity is a powerful factor in the aesthetic development and upbringing of children. The game approach to the development of creative activity, the formation of aesthetic perception of children makes the process of artistic creativity affordable and exciting for students.

Ключові слова: ігрова діяльність, естетичне виховання молодших школярів, уроки мистецького циклу, мистецька творчість.

Key words: game activity, aesthetic education of junior schoolchildren, lessons of artistic cycle, artistic creativity.

Постановка проблеми. Виховання дітей в початкових класах в основному здійснюється на заняттях мистецького циклу, де діти слухають музику, співають, виконують різні види музично-ритмічних рухів, малюють, створюють вироби декоративного мистецтва. Під керівництвом педагога дитина прагне проявити себе у виконанні пісні, танцю, передачі образу гри, танцю-імпровазації, створенні і підборі мелодій під час гри на музичних інструментах.

Вміння самостійно діяти, виконуючи творчі завдання, дозволяє дітям краще, якісніше виконувати ігровий матеріал, сприяє розвитку контролю за власним виконанням, естетичних уявлень і сенсорних здібностей. Цьому процесі сприяє наочність навчання, виникнення асоціацій образами оточуючого середовища. Оперуючи ними діти починають уважніше відноситися до їх якостей, властивостей, сполученням, що розвиває їх орієнтацію в явищах мистецтва.

Аналіз останніх наукових публікацій. Феномен гри протягом усієї історії людства привертав до себе увагу визначних мислителів (Я.Коменський, Дж.Локк, Й.Песталоцці, Ф.Фребель, Ф.Шіллер та ін.). Зарубіжна педагогіка, психологія, культурологія (В.Акслайн, Ф.Бонтейдайк, В.Вундт, К.Гросс, К.Левін, Д.Мід, М.Монтессорі, Д.Селлі, Г.Спенсер, З.Фрейд, Й.Гейзінга) приділяють значну увагу дослідженням соціально-психологічної ролі та культурно-функціонального поля гри. Наукові дослідження гри як методу навчання і виховання знаходимо у спадщині П.Блонського, В.Верховинця, П.Каптерева, Я.Корчака, А.Макаренка, С.Русової, В.Сороки-Росинського, В.Сухомлинського, К.Ушинського та ін. Глибоке розуміння ігрової діяльності започатковане у працях відомих вітчизняних психологів Л.Виготського, О.Запорожця, В.Зінковського, Д.Ельконіна, О.Леонтєва, С.Рубінштейна, Б.Тєплова. Активні дослідження природи гри та можливості її використання у навчально-виховному процесі початкової школи зустрічаються в сучасних працях таких науковців як Н.Бібік, В.Бондар, І.Гудзик, Н.Кудикіна, Н.Підгорна, О.Савченко, Г.Тарасенко, В.Тіменко та ін.

Н.Кудикіна розподіляє ігри на дві великі групи: творчі та ігри за правилами. До творчих ігор відносить: сюжетно-рольові, конструктивно-будівельні; ігри-драматизації, ігри з елементами праці; ігри-фантазування. Ігри за правилами мають такі різновиди: дидактичні; пізнавальні; розумові; спортивні; хороводні; народні; інтелектуальні; комп'ютерні; ігри-розваги [4].

Серед ігор, які може пропонувати педагог дітям особливе місце посідають музичні ігри. Головна їх мета – розвинути загальну та художню культуру дитини, сформувати його духовно-емоційну сферу. Використання гри допоможе урізноманітнити музичну діяльність дітей, сприятиме пробудженню любові до творів музичного мистецтва, що зробить процес навчання і виховання радісним і цікавим.

Музично-ігрова діяльність – це освітньо-виховний феномен, структурно і фундаментально підпорядкований мотиваційно-цільовим, змістовим, процесуально-організаційним завданням особистісного

розвитку дитини; це засіб употужнення соціалізації дитини у процесі доцільного її включення в добровільну, художньо спрямовану, полікультурно оснащену колективну взаємодію.

Музичні ігри методисти, як правило, поділяють на:

- музично-дидактичні;
- сюжетно-рольові;
- проблемно-моделюючі.

Музична гра – це активна діяльність, що спрямована на виконання музично-ритмічних завдань. Вона викликає у дітей веселий, бадьорий настрій, впливає на активність процесу розвитку рухів, формує музичні здібності, розвиває уяву, фантазію, музичне сприймання дітей.

Інтереси дітей молодшого шкільного віку нестійкі, ситуативні, ще чітко не визначені ні за жанрами мистецтва, ні за видами художньої діяльності. Образне мислення, потреба дітей у грі, перевтіленні, рольовій поведінці змушують педагога звернутись до гри як до діяльності, що в основі своїй містить синкретизм творчих проявів дітей і закладає основу для подальшого розвитку естетичних інтересів.

Музичні ігри завжди містять в собі розвиток дій, в яких сполучаються елементи цікавості, змагання з сенсорними завданнями. Мета ігрових дій полягає в тому, щоб допомогти дитині почути, розрізнити деякі властивості музичних звуків, а саме: їх висоту, силу, тривалість, тембр. Ігрові правила і дії, що систематично проводяться під час музично-дидактичних ігор допомагають планомірно і систематично розвивати музичний слух, виробляють уміння не просто слухати музичні твори, а й вслуховуватись в них, розрізнити зміну регістру, динаміки, ритму в одному творі. Крім того, музично-дидактичні вправи та ігри, особливо з використанням настільно-друкованого матеріалу, дозволяють дітям самостійно працювати в засвоєнні способів сенсорних дій.

Музично-дидактичні вправи займають не багато часу на музичних заняттях і можуть бути включені в розділи співу і музично-ритмічних рухів.

Можна виділити основні структурні компоненти музичної гри:

- Наявність об'єкта ігрового моделювання, загальної мети.
- Підготовчий етап.
- Розподіл дітей на групи (ролей між учасниками гри).
- Взаємодія учасників гри.
- Підбиття підсумку, індивідуальна, групова, колективна оцінка діяльності (самооцінка).

Під час проведення гри педагогу слід враховувати:

- Тривалість гри (серії ігор).
- Залучення всіх дітей класу.
- Розподіл функцій, ролей.

В залежності від дидактичного завдання та розвитку ігрових дій музично-дидактичні ігри прийнято поділяти на три види:

1. Спокійне музикування.
2. Ігри типу рухливих, де елемент змагання відставлений від моменту виконання музичних завдань.
3. Ігри, побудовані як хороводні.

Найбільш придатним матеріалом для формування у дітей естетичних інтересів є ігри-драматизації. Саме гра-драматизація – це вже своєрідна «доестетична діяльність», що поєднує в собі елементи гри і мистецтва, не відображує в загальній формі дій зображувального персонажу, а відтворює типове для нього. Другою важливою рисою є й те, як дитина створює той чи інший рольовий образ.

Значний виховний потенціал містить у собі така синтетична форма позакласної роботи, як гра-подорож. Вона надає можливість цілісно організовуючи дитячу музичну діяльність на тривалому відрізку часу, поєднуючи в собі різні форми роботи (екскурсії, вікторини, конкурси, бесіди, свята та ін.), активізує творче мислення дітей, значно підсилює інтерес до різних видів художньо-естетичного засвоєння музичного матеріалу, розвиває музичне сприймання дітей.

Ще однією умовою успішної організації ігрової діяльності дітей є моделювання творчої діяльності. Учні, граючись, входять в роль творця: поета, музиканта, художника, проникаючись тими почуттями і емоціями, які необхідні для створення того чи іншого образу. Важливою умовою є використання різних видів художньої діяльності у грі. Раннє заглиблення у тонкощі якогось одного виду художньої майстерності обмежує естетичний розвиток дитини. Саме тому виховання інтересу до мистецтва передбачає широкий загальнорозвиваючий характер. Вплив на органи почуття комплексом фарб, звуків, словесних інтонацій викликає у дітей багатогранні відчуття. Комплексний вплив мистецтва створює кількість варіантів і способів естетичного впливу на дітей, є важливим фактором художньо-творчого розвитку особистості дітей засобами гри.

В результаті спеціального дослідження нами з'ясовано дійсний стан музично-естетичного розвитку та співочих інтересів дітей. Так, низький рівень розвитку спостерігається у 22% дітей контрольної і 20% експериментальної груп, середній – у 41% контрольної і 37% експериментальної груп, високий – у 29% контрольної та у 35% експериментальної груп. Спостереження показали, що поетапність включення дітей в процеси творчої ігрової діяльності дозволяє розкрити і активізувати творчі здібності, спрямувати особистість до самостійності мислення, підвищити цікавість до вивчення мистецтва. Так, рівень естетичного розвитку до експерименту значно зріс після проведення експериментальної роботи. Але без спеціального стимулювання цей процес йде досить повільно. У контрольній групі до експерименту високий рівень спостерігається у 29%, середній – 41% і низький – 22%. Після проведення експерименту: високий рівень – 29%, середній – 45%, низький – 18%. Зростання обумовлено запропонованими методами і прийомами активізації естетичного розвитку засобами використання музично-ігрової діяльності та розширенням художнього світогляду дітей, зростанням зацікавленості творами мистецтва, індивідуальним і диференційованим підходами до формування навичок творчості у дітей дошкільного віку. У експериментальній групі до експерименту високий рівень був у 35%, середній – у 37%, низький – у 20%. Після: високий – 41%, середній – 50%, низький – у 9%.

Таким чином, експериментальні дані свідчать, що використання нами запропонованих методів і прийомів естетичного розвитку дітей молодшого шкільного віку засобами музично-ігрової діяльності є ефективними та забезпечують інтенсивність та успішність виховного процесу.

За даними дослідження на рівень естетичного розвитку сформованості у дітей творчих навичок позитивно впливає проведення виховних заходів. Їх слід проводити в доброзичливій, неформальній атмосфері. Слід дотримуватись таких умов сприяння поліпшенню процесу вокально-естетичного виховання дітей :

- забезпечення варіативності вибору виду творчої та ігрової діяльності (словесної, музичної, вправи, пісні, музичні співочі заходи, вокальні конкурси, постановка дитячих опер, свят тощо);
- створення належного емоційного фону для добровільного і якісного виконання школярами обраних ігрових завдань;
- позитивно оцінювати і стимулювати всі творчі спроби проявити дитячу видумку, фантазію, кмітливість, щирі емоційні прояви тощо [5, 16-17].

Ще однією умовою успішної організації ігрової діяльності дітей є моделювання творчої діяльності. Учні, граючись, входять в роль творця: поета, музиканта, художника, проникаючись тими почуттями і емоціями, які необхідні для створення того чи іншого образу. Отже, ігровий підхід до організації сприймання вокальних музичних творів: активізує пізнавальну діяльність дітей, розвиває художньо-образне мислення; збагачує почуттєву сферу дітей, посилює емоційність сприйняття художньо-дидактичного матеріалу; стимулює розвитку творчих здібностей, уяви, фантазії; формує елементи художньо-естетичного досвіду; сприяє релаксації, здійснює саморегуляції, забезпечує профілактику психічної втоми, подолання гіподинамії; розширює музичний світогляд дитини, її загальнокультурний розвиток.

Отже, ми вважаємо, щоб досягнути позитивних результатів в дослідженні даного питання мають бути забезпечені наступні педагогічні умови:

- зміцнення мотиваційної основи естетичного виховання
- дітей в процесі ігрової діяльності;
- формування інтересу до творчості українських композиторів-класиків, пісенної творчості, української народнопісенної скарбниці, дитячого фольклору засобами гри;
- реалізація ігрового підходу до вивчення пісенного репертуару;
- етапність залучення дітей до гри:
- зацікавленість;
- формування естетичного інтересу;
- подова сюжету, композиції гри;
- розподіл ролей, персонажів гри;
- використання синтетичних видів мистецтв;
- театралізація гри;
- залучення сім'ї, батьків.
- збагачення творчого потенціалу дітей в процесі гри та залучення їх до мистецької діяльності.

Нами визначені педагогічні умови, які є складовою естетичного виховання дітей в процесі ігрової діяльності, котру ми розуміємо як схематичне зображення структурних компонентів спостережуваного процесу відповідно до мети, завдань, методологічних підходів, що містить

критерії, показники, рівні сформованості означеної якості, а також поетапну методику реалізації цих педагогічних умов.

Отже, ігровий підхід до організації процесу сприймання дітьми мистецьких творів:

- активізує пізнавальну діяльність дітей, розвиває художньо-образне мислення;
- збагачує почуттєву сферу дітей, посилює емоційність сприйняття художньо-дидактичного матеріалу;
- стимулює розвитку творчих здібностей, уяви, фантазії;
- формує елементи художньо-естетичного досвіду;
- сприяє релаксації, здійснює саморегуляції, забезпечує профілактику психічної втоми, подолання гіподинамії;
- розширює музичний світогляд дитини, її загальнокультурний розвиток.

Висновки. Таким чином, ігрова діяльність є могутнім фактором естетичного виховання дітей. Ігровий підхід до розвитку мистецької діяльності, формування навичок дітей дозволяє зробити процес художньої творчості доступним і захоплюючим для учнів. Роль, ігрова ситуація ставлять дитину перед проблемою вибору, пошуку самостійного рішення, активізуючи її суттєві сили, формуючи естетичне ставлення до навколишнього світу. Ігрова діяльність містить в собі широкий спектр можливостей для самовираження дитини, виховує естетичну установку в сприйманні музики, творів мистецтва, сприяє появі всебічних естетичних інтересів.

Література:

1. Кудикіна Н. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі / Н.Кудикіна – К.: КМПУ, 2003. – 272 с.
2. Масол Л. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Л.Масол. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2006. – С. 102-115.
3. Печерська Е., Полтавцева Т. Музичні ігри – осередок виховання дружніх стосунків у колективі / Е.Печерська, Т.Полтавцева. //Початкова школа. – 2001. - № 1. – С. 24-27.
4. Тарасенко Г. Паросток: методика гуманістичного виховання дітей засобами природи / Г.Тарасенко. – Вінниця, 2000. – С. 159-178.
5. Шуть М. Майстерність проведення гри / М.Шуть. – К.: Шкільний світ, 2002. – 128 с.

УДК 373.2.035:688.72.73

Л.Бровчак,

кандидат педагогічних наук,
доцент, проректор з науково-педагогічної роботи
та соціальних питань
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

L.Brovchak

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІГРАШКИ ЯК ЗАСОБУ ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ У СФЕРІ НАБУТТЯ СОЦІАЛЬНО- КУЛЬТУРНОГО ДОСВІДУ

REALIZATION OF EDUCATIONAL POTENTIAL OF A TOY AS A MEANS OF COGNITIVE DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE FIELD OF ACQUIRING SOCIO-CULTURAL EXPERIENCE

Анотація. У статті на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розглядається ряд питань сприйняття літературного твору як одного зі шляхів розумового виховання дітей дошкільного віку.

Abstract. In the article on the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature, a number of questions of perception of a literary work are considered as one of the ways of mental education of children of preschool age.

Ключові слова: літературний твір, казка, розумовий розвиток, діти дошкільного віку.

Key words: literary work, tale, intellectual development, children of preschool age.

Постановка проблеми. Дослідження з проблеми сприйняття літературного твору в єдності його змісту і художньої форми переконують у необхідності цілеспрямованого керівництва цим